

АНАЛИЗА

ЕУ прерађује готово половину насталог комуналног отпада, а Република Српска занемариве количине

Рециклажа отпада - између стварности и потребе

У Републици Српској тек 0,8% насталог комуналног отпада се преда секундарним оператерима на даљу прераду. Иако циљеви и планови ЕУ још увијек нису обавезујући за Републику Српску, прописи и политике које проистичу из Европског зеленог плана, увелико могу утицати на развој домаће привреде

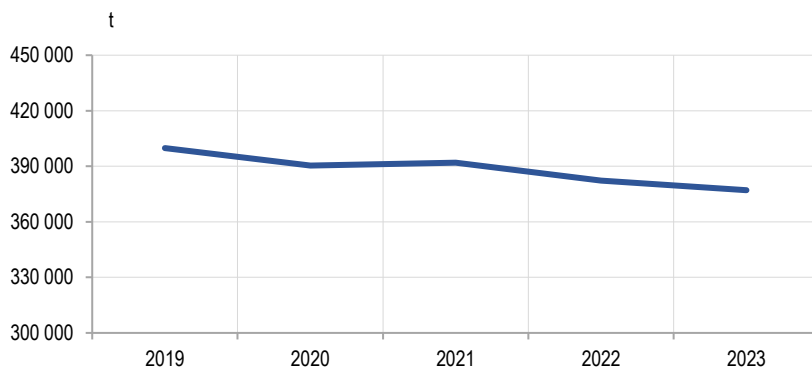
Пише: Стана Копрановић

Живимо у времену учесталих поплава, дуготрајних суша, олујних вјетрова и других екстремних временских појава као доказа да су климатске промјене стварност коју можемо покушати ублажити или јој се прилагодити. На глобалном нивоу постало је јасно да без свеобухватног плана дјеловања који укључује све земље и заинтересоване стране неће бити могуће успорити или макар ублажити посљедице климатских промјена и заштитити планету од даље деградације.

Стога је на Генералној скупштини Уједињених нација 2015. године заштита животне средине, уз економски раст и друштвену инклузију, утврђена као трећа димензија Агенде одрживог развоја, познате као Агенда 2030. Фокус ове димензије је на усвајању образаца одрживе потрошње и производње, као и на одрживом управљању природним ресурсима. Продукција отпада је препозната као комплексан показатељ образаца потрошње, ефикасности система управљања отпадом и степена економског развоја друштва. Један од бројних подциљева Агенде је до 2030. године значајно смањити производњу отпада кроз превенцију, редукуцију, рециклирање и поновно коришћење.

Посматрајући скоро континуиран пад укупно генерисаног комуналног отпада, чија је количина током посљедњих пет година (2019-2023) пала за 5,7%, могло би се закључити да се Република Српска креће у смјеру остварења једног од циљева одрживог развоја. Условно охрабрујућа је и чињеница да је настали комунални отпад по становнику од само 341 kg (2022), односно 338 kg у 2023. години, знатно испод просјека Европске уније, чији становник у просјеку произведе 513 kg комуналног отпада (2022).

Међутим, од укупно произведене количине комуналног отпада у Европској унији, чак 48% бива рециклирано, док се у Републици Српској тек 0,8% генерисаног комуналног отпада кроз систем јавног одвоза преда секундарним оператерима на даљу прераду. Скоро сав преостали отпад завршава на депонијама, што не само да смањује расположиви капацитет постојећих депонија, него се негативно одражава на квалитет земљишта и водних тијела.

Графикон 1. Генерисани комунални отпад у Републици Српској

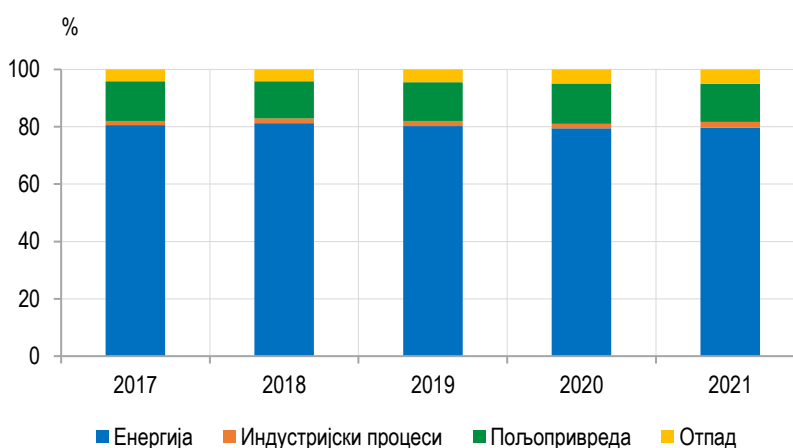
Иако се силазни тренд генерисања комуналног отпада у Републици Српској условно може посматрати као позитиван показатељ, начин на који га збрињавамо не даје много разлога за задовољство, поготово ако имамо у виду високо постављени циљ и обавезу земаља чланица ЕУ да до 2025. године рециклирају 55% генерисаног комуналног отпада.

Осим негативног утицаја које отпад може да има на квалитет воде и земљишта, његово одлагање на депоније доприноси и емисији гасова са ефектом стаклене баште. Иако мали, удио од око 4% у укупним емисијама резултат је благог, али континуираног раста емисије гасова са депонија у Републици Српској током периода 2017-2021. година. С друге стране, смањење емисије стакленичких гасова из свих извора чини основу свих локалних и глобалних планова прилагођавања на неповољан утицај климатских промјена.

Иако циљеви и планови Европске уније још увијек нису обавезујући за Републику Српску, прописи и политике које проистичу из Европског зеленог плана, као још једног важног оквира развоја ЕУ, увелико могу утицати на развој домаће привреде, било кроз ограничења, било кроз подстицај за унапређење и промјену модела пословања ка одрживом коришћењу природних ресурса и заштити животне средине.

Један од примјера преливања утицаја европских прописа на домаће тржиште је увођење механизма опорезивања емисије угљен-диоксида (CO₂) и усаглашавања са системом за трговину емисијама Европске уније (EU ETS). У циљу заштите конкурентности сопствене индустрије и остварења плана климатске неутралности до 2050. године, Европска унија је увела механизам опорезивања производа чија производња доводи до значајне емисије угљен-диоксида (CO₂).

Ово за Републику Српску практично значи да би већ од 2026. године, а најкасније 2030. године, извоз производа чија производња доводи до емисије гасова са ефектом стаклене баште био оптерећен порезима, доводећи тиме до значајних поскупљења истих. Највише би се то одразило на производњу електричне енергије, која је у Републици Српској значајним дијелом, преко 60%, заснована на сагоривању фосилних горива, и извор је скоро 80% укупно емитованог еквивалентног угљен-диоксида, CO₂ (2021).

Графикон 2. Емисије гасова са ефектом стаклене баште у Републици Српској, по изворима (CO_{2-екв})

Глобално посматрано, линеаран економски раст који није заснован на очувању природних ресурса и смањењу степена онечишћења који из њега произилази дугорочно је неодржив. Ограничена доступност и очување природних ресурса су и разлог зашто је циркуларна економија постала императив развијених друштава. А ресурс нису само минералне сировине, ријеке, шуме. Ресурс може бити и отпад. Уколико му прије бацања на депоније нађемо сврху кроз поновну употребу, рециклажу или производњу енергије, отпад умјесто извор загађења може постати важна сировина.

Јасно је да капацитети и инфраструктура Републике Српске, као и многих земаља у развоју, нису довољни за драматичне и брзе помаке ка кружној економији, али ништа нас не спречава да покушамо смањити количину отпада коју продукујемо, да га не бацамо олако прије него га поново искористимо или рециклирамо, да ријечна корита и шуме не користимо као депоније, да, колико је до свакога од нас, чувамо природна богатства којима се ни нека друштва развијенија од Републике Српске не могу похвалити.